

JISMONIY TARBIYA SOHASIDA ELEKTRON DARSЛИKLAR ASOSIDA O‘QUV JARAYONINI TASHKIL QILISH

Sanjar Sidikov

magistrant, Samarqand davlat universiteti

Anatatsiya: Ushbu maqolada jismoniy tarbiya sohasida elektron darsliklar asosida o‘quv jarayonini tashkil qilish uzluksiz ta‘lim tizimi uchun o‘quv adabiyotlarining yangi avlodini yaratish kontseptsiyasida ularning ta‘rifi va shakllari ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: Uzluksiz ta‘lim tizimi, zamonaviy axborot texnologiyalari, Elektron darslik, didaktik, psixologik.

Ilm-fan jadal taraqqiy etayotgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya tizimlari vositalari keng joriy etilgan jamiyatda turli fan sohalarida bilimlarning tez yangilanib borishi, ta‘lim oluvchilar oldiga ularni jadal egallash bilan bir qatorda, muntazam va mustaqil ravishda bilim izlash vazifasini qo‘ymoqda.

Uzluksiz ta‘lim tizimi uchun o‘quv adabiyotlarining yangi avlodini yaratish kontseptsiyasida kadrlar tayyorlash milliy modeliga muvofiq uzluksiz jismoniy tarbiya ta‘lim tizimida o‘quv adabiyotlari ta‘lim turlari uchun tasdiqlangan davlat ta‘lim standartlari (yoki davlat talablari) va fanlar bo‘yicha uzviy bog‘langan o‘quv dasturlari asosida tayyorlanadi. Bunda jismoniy tarbiya o‘quv adabiyotlari mazkur ta‘lim turida o‘qitiladigan boshqa fanlar bilan bog‘liqligini, boshqa ta‘lim turlarida ushbu fanning o‘quv dasturlaridagi uzviylikni ta‘minlashi lozim. O‘quv adabiyotlarini belgilangan tartibda har tomonlama ekspertizadan o‘tkazilishi nazarda tutilgan.

Uzluksiz ta‘lim tizimi uchun o‘quv adabiyotlarining yangi avlodini yaratish kontseptsiyasida ularning ta‘rifi va shakllari ko‘rsatilgan.

O‘quv adabiyotlari- muayyan ta’lim turi (yo‘nalishi yoki mutaxassisligi) o‘quv rejasida qayd etilgan fanlar bo‘yicha tegishli o‘quv dasturlari asosida zarur bilimlar majmuasi keltirilgan, o‘zlashtirish uslublari va didaktikasi yoritilgan (shu jumladan, xorijiy tarjimalar) manba bo‘lib, ikki xil shaklda tayyorlanadi.

1.An’anaviy (bosma) o‘quv adabiyotlari-ta’lim oluvchilarning yoshi va psixo-fiziologik xususiyatlari, ma’lumotlar hajmi, shriftlari, qog‘oz sifati, muqova turi va boshqa ko‘rsatgichlarni hisobga olgan holda qog‘ozda chop etiladigan manba.

2.Elektron o‘quv adabiyotlari – zamonaviy axborot texnologiyalari asosida ma’lumotlarni jamlash, tasvirlash, yangilash, saqlash, bilimlarni muloqot usulida taqdim etish va nazorat qilish imkoniyatlariga ega bo‘lgan manba.

An’anaviy darslikdan elektron darslikning afzalligi uning “intellektual” kuchga ega bo‘lishi bilan bir qatorda ma’lumotlarni o‘z vaqtida va kerakli joyda taqdim etish imkoniyatga ega ekanligidadir. Elektron darslik ma’lum bir predmet bo‘yicha barcha tegishli o‘quv materiallarini o‘zida ifoda etgan bo‘lishi kerak, Uning intellektual darajada bo‘lishi esa o‘z navbatida oddiy darslikka nisbatan bir qator afzalliklarni tug‘diradi.

Elektron darslikdan foydalanishdan asosiy maqsad yangi axborot – ta’lim uslubini shakllantirish, zamonaviy axborot-pedagogik, axborot va kompyuter texnologiyalarini qo‘llash orqali ta’lim jarayonining samaradorligi, sifati va unumdorligini oshirish, uzluksiz ta’lim tizimida zamonaviy o‘quv manbalari elektron-o‘quv darsliklarini keng qo‘llash, ularning ma’lum ma’noda kutubxonalarini tashkil etish, ta’limning masofadan o‘qitish usullarini amalda joriy etish va umumjahon elektron o‘quv tizimiga kirishdan iborat.

Elektron darslikning xususiyatlariga quyidagilar kiradi:

-o‘quv materialini multimedia, ya’ni ma’lumot berishning vizual, gipermatn, ovoz shakllaridan foydalangan holda taqdim etilishi;

-turli o‘quv adabiyotlari – darslik, lug‘at, masalalar to‘plami va amaliy – laboratoriya mashg‘ulotlari uchun tegishli barcha o‘quv qo‘llanmalarining bir joyda jamlanishi;

-o‘rganuvchi va o‘rgatuvchi o‘rtasida o‘zaro bevosita aloqa o‘rnatilishi;

-o‘qituvchining o‘quv jarayonini boshqarish va nazorat qilish vazifalarining ma’lum qismini kompyuterli o‘quv vositalari zimmasiga yuklash imkoniyati;

-o‘quvchi tomonidan qabul qilinadigan-maslahat, tushuntirish, ma’lumotni izlash bo‘yicha savol-javob va bilimni o‘zlashtirish darajasini nazorat qilishni tezkor uslubiga o‘tish imkoniyati;

-kompyuter vizualizatsiyasi orqali o‘rganilayotgan obyektning kompyutyerdagi imitatsiya modellaridan foydalanish;

o‘quv materialiga nisbatan yengil o‘zgartirishlar kiritilishi va takomillashtirish imkoniyatlarining yaratilishi;

-o‘quvchi faolligining oshirilishi;

-ta’limda masofadan o‘qitish uslubini tashkil qilish imkoniyati;

-an’anaviy o‘quv adabiyotlari (masalan, qog‘ozli) bilan birgalikda kompleks holda foydalanish imkoniyati va buning afzalligi.

Elektron darslikka qo‘yiladigan didaktik, psixologik talablar.

Didaktik talablarga:Ilmiylik, o‘zlashtirishning yengilligi, muammoni qo‘yish va har tomonlama asosli tarzda bilim olishlik, o‘qish jarayonida o‘quvchining faol va ongli ishtiroki, bilim olishning tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi, bilimni mustahkam o‘zlashtirilishining ta’min etilishi, ta’lim tizimida bilimni o‘zlashtiruvchi, rivojlantiruvchi, mutaxassis-xodim va tarbiyalovchilar vazifalarining yaxlitligi, o‘rganuvchi uchun o‘qish mustaqil holda bo‘lishligining ta’minlanishi, o‘qitishning interaktivligi, o‘qitishning uyg‘unligini ta’minlash, o‘quv materialini taqdim etishda tizimli yondashishlar kiradi.

Psixologik talablar:Elektron darsliklar haqida gapirilganda, ularning psixologik, estetik, gigienik va tibbiy-psixologik tomonlarini ham e’tiborga olish lozim bo‘ladi. Buning sababi, inson organizmi elektron ko‘rinishdagi ma’lumotlarni qabul qilishning o‘ziga xos xususiyatlarini talab qiladi. Ammo shunday psixologik to‘siqlar bo‘lishi mumkinki, o‘quvchilar kompyuter ekranidagi ma’lumotlarni to‘g‘ridan –to‘g‘ri qabul qila olmasliklari mumkin.

Bu muammolarni yechish uchun berilayotgan ma’lumotlarning sifatini oshirish va bundan tashqari, Elektron darsliklarda bir qator imkoniyatlar yaratish

lozimki, ular yordamida ko'pgina parametrlarni o'zgartirish mumkin bo'lsin. Masalan, ovozni o'chirib qo'yish, pasaytirish, ko'tarish, ranglarni o'zgartirish va xokazo.

Elektron darsliklarning samaradorligiga erishish kompyuter bilan o'zaro muloqotning psixologik tomonlarini hisobga olish asosida amalga oshirilib, ularga :

-elektron darsliklardagi o'quv materialini taqdim etishni anglash (kognitiv) jarayonining verbal-mantiqiy, sensor ifodalanish darajasiga mos kelishi kerak,

-perspektiv (his qilish, sezish) va ifodalanish darajasiga mos kelishi kerak. Shuningdek, anglash bilan bog'liq psixologik jarayonlarga axborotni qabul qilish (asosan, ko'rish hamda eshitish, his qilish), e'tibor qilish (uning turg'unligi, jamlanishi, bir narsadan ikkinchisiga o'tishi, taqsimlash va e'tibor darajasi), fikrlash (nazariy tushuncha, amaliy-ko'rgazmali va amaliy-xarakatli), tasavvur qilish, xotira (oniy, qisqa va uzoq muddatli, qisqa muddatli, qisqa muddatli xotirada ma'lumotni joylashtirish hodisasi) va boshqalar;

-elektron darslik undan foydalanuvchi uchun qulay, fanni o'zlashtirishga ijodiy yondashish va sihat-salomatligi uchun maqbul mehnat sharoitlarini yaratish kabi asosiy talablar kiradi.

O'qitishning interaktivligini ta'minlash, o'quv fanlarini o'qitishning o'ziga xos tomonlarini inobatga olgan holda, ma'lum bir tartibda bajarilishi kerak. Elektron darslik o'rganuvchiga takroriy o'quv – mashq amallarini bajarish va nazorat qilishning turli xil imkoniyatlarini yaratishi lozim.

Elektron darslik yordamida amalga oshiriladigan elektron muloqotni tashkil etish tadbirlariga asosan amaliy mashg'ulot shaklida o'qitish jarayonini shakllantirish, nazorat qilish, tanlangan javoblarning ma'qulligini tekshirish, matematik hisob javoblarning to'g'riligini tekshirish, grafik ma'lumotlarning kiritilishini nazorat qilish, cheklanmagan shaklda analitik ifoda kiritilishining nazorati kabilar kiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, elektron darsliklar pedagog xodimlar va o‘quvchi-talabalar uchun keng miqyosda imkoniyatlar yaratadi. Elektron darsliklar asosida o‘quv jarayonini tashkil qilish o‘quv materiallarini fanning so‘nggi yutuqlari asosida tezkor tarzda yangilab borish va shunga o‘xshash bir qator afzalliklar tug‘diradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev. Yangi yil arafasida-2016 yil 30 dekabr kuni mamlakatimizning yetakchi ilm-fan namoyondalari bilan uchrashdi. Halq so‘zi gazetasi, 2016 yil 31 dekabr.
- 2.Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari / Monografiya. – T.: Fan, 2007.
- 3.Muslimov N.A. Bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirish. Monografiya. -Toshkent: FAN, 2004. 130 b.